

ALBERTI GIULIA

Polgári Jogi Tanszék

Témavezető: dr. Szeibert Orsolya Ágnes tanszékvezető egyetemi tanár

DOI: <https://doi.org/10.56966/2024.32.Alberti>

AZ EURÓPAI UNIÓ GYERMEKJOGI STRATÉGIÁJÁNAK JELENTŐSÉGE A MAGYAR GYERMEKVÉDELMI RENDSZERBEN

Bevezetés

A szakirodalom¹ ugyan a 20. századot nevezi a gyermekek évszázadának, a gyermekjogi mozgalom vívmányainak megőrzése és jogintézményeinek, valamint szemléletének továbbfejlesztése egyértelműen a 21. század feladataként határozható meg. A gyermeki jogok fejlődése jelentős utat járt be *Egglantyne Jebb*-től² a New York-i Gyermekjogi Egyezmény 1989-es megszületéséig. A jogfejlődés azonban ezt követően gyorsult fel igazán, amikor az Egyezményben deklarált jogokat az Egyesült Nemzetek Szövetségének (továbbiakban: ENSZ) Gyermekjogi Bizottsága az általa kiadott Átfogó Kommentárok jogértelmezése mentén elkezdte tényleges tartalommal megtölteni. Az európai integráció új alapjainak lefektetésekor sem maradhatott el a gyermeki jogok megfelelő védelmének garantálása. Az Európai Unió – az ENSZ tevékenysége alapján és ahhoz kapcsolódva – felismerte a gyermeki életben rejlő általános értéken túl annak a jövő generációi szempontjából meglévő jelentőségét is.³ E felismerésre alapozva emelte új szintre az Unió 2021-ben az általa biztosított gyermeki jogvédelmet a Gyermekjogi Stratégia⁴ és az ahhoz kapcsolódó Gyermekgarancia Program⁵ létrehozásával. Jelen tanulmányban a Gyermekjogi Egyezmény egyik alapvető jelentőségű rendelkezésére, a gyermekek részvételére fókuszálva a Stratégia e területet érintő intézkedéseit és az ehhez kapcsolódó, hazai gyermekvédelmi területen végzett kutatásomat foglaltam össze.

---

¹ Példaként ld. Key, 1909. illetve Sandin, 1995.

² Brit pedagógus, szociális reformer, a Save The Children szervezet alapítója, 1922-es Charta a Gyermekekért című deklarációján alapul a Nemzetek Ligája által elfogadott 1924-es Gyermekjogi Nyilatkozat. Becker, Jo, 2020. online edn,

³ Stratégia 1. o.

⁴ A Bizottság közleménye az Európai Parlament, a Tanács, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság és a Régiók Bizottsága részére az Európai Unió Gyermekjogi Stratégiájáról (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0142> – letöltve:2024. július 2.)

⁵ A Tanács 2021/1004. számú (2021. június 14.) ajánlása az európai gyermekgarancia létrehozásáról

A Gyermekjogi Stratégia alapjai

Bár a gyermeki jogok fejlődéstörténetében az egyik legfontosabb mérföldkő az 1989-es év, de nem vitatható el annak a jelentősége sem, amikor a Lisszaboni Szerződés az Európai Unió elsődleges jogforrásaiba beemelte az Alapjogi Chartában foglalt gyermeki jogokat.⁶

Az Európai Unióról szóló szerződés 3. cikke deklarálja, hogy „*az Unió küzd a társadalmi kirekesztés és megkülönböztetés ellen, előmozdítja a társadalmi igazságosságot és védelmet, a nők és férfiak közötti egyenlőséget, a nemzedékek közötti szolidaritást és a gyermekek jogainak védelmét.*”⁷ A nemzetközi kapcsolatokra tekintettel szintén ebben a cikkben jelenik meg, hogy az Unió „*hozzájárul a (...) a Föld fenntartható fejlődéséhez, (...) a szegénység felszámolásához és az emberi jogok, különösen pedig a gyermekek jogainak védelméhez (...).*”⁸

Az Unió Alapjogi Chartájának egyenlőségről szóló fejezete, a Charta 24. cikke szól a gyermek jogairól. Eszerint a gyermekeknek joguk van a jólétükhöz szükséges védelemhez és gondoskodáshoz, illetve szabadon kifejezhetik véleményüket, melyet életkoruknak és érettségüknek megfelelően kell figyelembe venni.⁹ A Charta kitér továbbá a gyermek legjobb érdekeinek¹⁰ figyelembevételére mind a hatóságok előtt, mind a magánintézményekben,¹¹ illetve szól a gyermeknek szülőjével való kapcsolattartásáról is.¹²

A Stratégia gondolata nem újkeletű, már 2006-ban is megfogalmazódott az igény az elkészítése iránt, a gyermekszegénység és jogvédelem, mint elsődlegesen megoldandó problémák oldaláról.¹³ „*A Bizottság végül 2011 februárjában (...) nem a gyermekjogi stratégiát fogadta el, hanem az EU gyermekjogi ütemtervét,*¹⁴ *azzal a céllal, hogy az összes uniós intézmény és tagállam erősítse meg határozott elkötelezettségét, hogy valamennyi érintett uniós szakpolitikában előmozdítsák, megóvják és érvényesítsék a gyermekek jogait, és ez konkrét eredményekben öltjön testet.*”¹⁵

---

⁶ Council of Europe, European Union Agency for Fundamental Rights, Handbook on European law relating to the rights of the child – 2022 edition, Publications Office of the European Union, 2022, 18. oldal

⁷ EUSZ (2012/C326/01) 3. cikk (3) bekezdés

⁸ EUSZ (2012/C326/01) 3. cikk (5) bekezdés

⁹ Alapjogi Charta 24. cikk (1) bekezdés

¹⁰ Bár a hivatalos fordítás a gyermek mindenek felett álló érdekét használja, a *best interests* szó szerinti fordítása véleményem szerint pontosabban jelöli meg a jogintézményt és annak lényegét.

¹¹ Alapjogi Charta 24. cikk (2) bekezdés

¹² Alapjogi Charta 24. cikk (3) bekezdés

¹³ A Bizottság Közleménye: Az EU gyermekjogi stratégiája felé (2006. július 4.); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52006DC0367&from=EN> (letöltve: 2024. július 2.)

¹⁴ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az EU gyermekjogi ütemterve (2011. február 15.); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/ALL/?uri=CELEX:52011DC0060> (letöltve: 2024. július 2.)

¹⁵ Lux 2021., 48.

Ursula von der Leyen bizottsági elnök már elnökjelölti programjában is kiemelt hangsúlyt fektetett a gyermekjogokra,¹⁶ illetve az Európai Parlament saját állásfoglalásaiban¹⁷ is előrevetítette a Stratégia jelentőségét. Az Unió gyermekjogi területet is érintő jogalkotási munkája üdvözlendő¹⁸, a Stratégiával kiegészülve pedig valóban új fejezetet jelenthet a szervezet és a tagállamok gyermekjogi területet érintő jogalkotásában, végső soron pedig akár a gyermekjogi szemlélet minél szélesebb körű promotálásában is.

A Stratégia bevezetése átfogó célként jelöli meg, hogy a gyermekek számára a lehető legjobb életet teremtsen meg mind az Európai Unióban, mind világviszonylatban. Már a megalkotása során gyermekbarát módon, érdemi gyermekrészvétellel készült, melyhez több, mint tízezer gyermek – köztük természetesen a bentlakásos intézményekben élő gyermekek – véleményét kérték ki számos gyermekekkel foglalkozó nemzetközi és helyi szervezet közreműködésével.¹⁹ A gyermekek továbbá az Európai Bizottság által 2020. szeptember 29. és október 1. között online formában megszervezett, 13. Európai Gyermekjogi Fórumon is megfogalmazhatták következtetéseiket, melyek szintén hozzájárultak a Stratégia alapjainak lefektetéséhez.²⁰

A fejleszteni kívánt hat célterület az alábbi:

- részvétel a politikai és demokratikus életben;
- társadalmi-gazdasági befogadás, egészségügy és oktatás;
- küzdelem a gyermekbántalmazás ellen, illetve a gyermekvédelem biztosítása;
- gyermekbarát igazságszolgáltatás;
- digitális és információs társadalom;
- gyermeki jogok globális védelme.

A Stratégia struktúráját tekintve, az inklúziót taglaló egység – a kérdés komplexitására tekintettel – további részterületekre oszlik, illetve minden területen megfigyelhető a folyamatos törekvés a gyermekek szempontjainak beépítésére is.²¹ Az egyes területeken az intézkedések az Európai Bizottság feladataira koncentrálnak, de a tagállami teendőket is nevesítik a Stratégia sikeres megvalósítása érdekében.

---

¹⁶ Ursula von der Leyen: Ambíciózusabb Unió – Programom Európa számára 8.o., illetve 10-11.o.; https://commission.europa.eu/document/download/063d44e9-04ed-4033-acf9-639ecb187e87_hu?filename=political-guidelines-next-commission_hu.pdf (letöltve: 2024. július 2.)

¹⁷ Az Európai Parlament 2019. november 26-i állásfoglalása a gyermek jogairól szóló ENSZ-egyezmény 30. évfordulója kapcsán a gyermekek jogairól – (2021/C 232/01), illetve Az Európai Parlament 2021. március 11-i állásfoglalása a gyermekek jogairól az EU gyermekjogi stratégiája tekintetében – (2021/C 474/16)

¹⁸ Például az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/800 irányelve (2016. május 11.) a büntetőeljárás során gyanúsított vagy vádlott gyermekek részére nyújtandó eljárási biztosítékokról; vagy az Európai Parlament és a Tanács 2011/93/EU irányelve (2011. december 13.) a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról

¹⁹ <https://www.unicef.org/eu/media/1276/file/Report%20%22Our%20Europe,%20Our%20Rights,%20Our%20Future%22.pdf> (letöltve: 2024. július 2.)

²⁰ https://commission.europa.eu/ec-events/13th-european-forum-rights-child-towards-eu-strategy-rights-child-2020-09-29_en (letöltve: 2024. július 2.)

²¹ A Stratégia minden alcíme a 13. Gyermekjogi Fórumon gyermekektől elhangzott megállapítással vagy a gyermekek közös következtetésével kezdődik, ezzel ténylegesen is a szöveg részévé téve a gyermekek véleményét. (Példaként ld. Stratégia 1. oldal, 4. oldal, 12. oldal)

Gyermekrészvétel a politikai és demokratikus életben

A Stratégia elkészítése során a gyermeki jogok és a fenntartható fejlődés nemzetközi kontextusa és az ENSZ ezen irányú munkája is hatott a fejlesztendő területek meghatározására.²² A Gyermekjogi Egyezmény 12. cikke²³ deklarálja a gyermekek bevonását, részvételét, illetve véleményük figyelembevételét, annak tiszteletben tartását az őket érintő bármely kérdésben és formális eljárásokban egyaránt.

A tágabb kontextust nézve azonban további gyermeki jogoknak is jelentőségük van, kezdődően a gondolat-, lelkiismeret-, vallásszabadságot²⁴ és a szabad egyesülési jogot²⁵ biztosító cikkektől egészen az egyezmény széleskörű megismertetésének állami kötelezettségéig.²⁶ Ezen jogok ismeretéhez és megfelelő, érdemi gyakorlásához ugyanakkor olyan oktatási környezetre – és talán önmagában a gyermekrészvételt megalapozni képes társadalmi attitűdre – van szükség, mely képes megtanítani és felkészíteni a gyermekeket arra, hogy a megszerzett tudás, tapasztalat és gyakorlat révén a társadalmi folyamatok – és ezzel jövőjük – alakítójává válhassanak.

A fenntartható fejlődési célok²⁷ (*sustainable development goals* – SDGs) közül a minőségi oktatást biztosító 4. számú SDG²⁸ egyik alcélja alapján törekedni kell arra, hogy „*minden tanuló olyan tudást és készséget szerezzen, amely a fenntartható fejlődés előmozdításához szükséges, beleértve egyebek közt a fenntartható fejlődés, és a fenntartható életmódokkal, az emberi jogokkal, a nemek közti egyenlőséggel, a béke és az erőszakmentesség kultúrájának előmozdításával, a globális felelősség szemléletével, a kulturális sokszínűség és a kultúrának a fenntartható fejlődéshez történő hozzájárulásával foglalkozó oktatás révén.*” A béke, az igazság és az erős intézmények megteremtése annak érdekében fontos, hogy a „*fogékony, befogadó, részvételen és képviselően alapuló döntéshozatal*”,²⁹ illetve a jogszabályokhoz kapcsolódó megfelelő információhoz jutás³⁰ a társadalom minden szintjén biztosított legyen, ezen területen is egyenlőséget teremtve.

A gyermekek részvételének hazai jogi kontextusát tekintve, a Gyermekjogi Egyezmény rendelkezései mentén tartalmazza a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló

---

²² Stratégia 3. o.

²³ 1. Az Egyezményben részes államok az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érdeklő kérdésben szabadon kinyilváníthassa véleményét, a gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni.

2. Ebből a célból nevezetesen lehetőséget kell adni a gyermeknek arra, hogy bármely olyan bírói vagy közigazgatási eljárásban, amelyben érdekelt, közvetlenül vagy képviselője, illetőleg arra alkalmas szerv útján, a hazai jogszabályokban foglalt eljárási szabályoknak megfelelően meghallgassák.

²⁴ Gyermekjogi Egyezmény 14. cikk

²⁵ Gyermekjogi Egyezmény 15. cikk

²⁶ Gyermekjogi Egyezmény 42. cikk

²⁷ A Fenntartható Fejlődési Keretrendszer 2030 az ENSZ Fejlesztési Csúcs fogadta el 2015-ben, 17 cél és 169 alcél megfogalmazásával, melyek célja a kiegyensúlyozott társadalmi fejlődés, a tartós gazdasági növekedés és a környezetvédelem. Bővebben ld. <https://ensz.kormany.hu/agenda-2030> (letöltve: 2024. július 2.)

²⁸ Biztosítani a mindenkire kiterjedő és igazságos minőségi oktatást, valamint előmozdítani az egész életen át tartó tanulás lehetőségét mindenki számára.

²⁹ 16.7. számú alcél

³⁰ 16.10. számú alcél

1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.) gyermekjogi katalógusában az alábbi két rendelkezést. A 8. § (1) bekezdése szerint: „a gyermeknek joga van a szabad véleménynyilvánításhoz, és ahhoz, hogy tájékoztatást kapjon jogairól, jogai érvényesítésének lehetőségeiről, továbbá ahhoz, hogy a személyét és vagyonát érintő minden kérdésben közvetlenül vagy más módon meghallgassák, és véleményét korára, egészségi állapotára és fejlettségi szintjére tekintettel figyelembe vegyék.” A 9. § (1) bekezdésének e), illetve f) pontja alapján: „a nevelésbe vett gyermek joga különösen, hogy életkorához, egészségi állapotához, fejlettségéhez, valamint egyéb szükségleteihez igazodóan véleményt nyilvánítson a részére biztosított nevelésről, oktatásról, ellátásról, a személyét érintő kérdésekben meghallgassák, tájékoztassák, valamint érdekei képviselőjére gyermekönkormányzat létrehozását kezdeményezze.” A szülői felügyelet alatt álló gyermekek esetében az ő bevonásuk, részvételük a szülők kötelezettsége, a Ptk. 4:148.§-a szerint. A gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek törvényes képviselőjét pedig a gyermekvédelmi gyámok látják el, a Ptk. és a Gyvt. rendelkezéseinek megfelelően, az illetékes gyámhatóság irányításával és felügyeletével, a területi gyermekvédelmi szakszolgálattal létesített munkaviszony keretében. Ennek során éppúgy biztosítaniuk kell a gyermek döntésekben való érdemi részvételét és véleményének tiszteletben tartását.³¹ Mivel azonban az intézményes elhelyezésben elválik egymástól a törvényes képviselő, illetve a gondozás-nevelés kötelezettsége, így fontos hangsúlyozni, hogy a gyermek közvetlen környezetét jelentő gondozók, illetve gyermekfelügyelők és más szakemberek részéről ugyanúgy megtartandó követelmény a gyermek megfelelő részvételének biztosítása.

A Gyermekjogi Stratégia célja

A területhez kapcsolódó célkitűzés, hogy a gyermekek és fiatalok – annak ellenére, hogy sokuk még nem rendelkezik szavazati joggal – a társadalom aktív tagjává váljanak és rendszeresen, érdemben vegyenek részt a társadalmi párbeszédben. Több, a Stratégia megalapozásaként szolgáló felmérés jutott ugyanis azonos következtetésre³² a gyermekrészvétellel kapcsolatban: a gyermekek és fiatalok nagy része úgy érzi, hogy a döntéshozatali folyamatokban nem tud aktív, azaz valódi résztvevővé válni. Mivel az ilyen bevonáshoz és tényleges bevonódáshoz tudatosságra is szükség van, részcélként kapcsolódik ide a gyermeki jogokkal kapcsolatos tudás növelése és a gyermekjogi szemlélet „promotálása” a gyermekekkel foglalkozó szakembereken túl a döntéshozók felé is.

A Bizottság egyik első, Stratégiához kapcsolódó intézkedése ebben a tekintetben az Európai Unió Gyermekrészvételi Platformjának létrehozása volt³³, mely 2023-as indulását követően sikeresen vonta be gyermekek egy csoportját első körben a gyermekbántalmazással kapcsolatos kérdések megvitatásába.³⁴ A Stratégia uniós, illetve nemzeti szinten is prioritásként jelölte meg

³¹ Ptk. 4:234. §

³² Stratégia 4. o., a felmérést ld. *Europe Kids Want* felmérés, Az európai gyermekek és fiatalok véleményének ismertetése, UNICEF és Eurochild, 2019.

³³ Stratégia 5. o.

³⁴ https://learning-corner.learning.europa.eu/news-and-competitions/first-year-eu-childrens-participation-platform-2024-01-31_hu (letöltve:2024. július 2.)

a különböző szakpolitikai dokumentumok gyermekbarát változatainak elkészítését és összességében a gyermekek számára érthető nyelvezet használatát, ami elengedhetetlen ahhoz, hogy a gyermekek megfelelő információk birtokában hozhassanak tudatos döntéseket saját életükről.³⁵

A Bizottság továbbá felkérte a tagállamokat, hogy az érdemi gyermekrésztvételt elősegítő hazai mechanizmusokat hozzanak létre, valamint bővítsék a már meglévők kapacitásait a saját döntéshozatalukhoz kapcsolódóan. Ösztönzi továbbá a tagállamokat, hogy indítsanak gyermeki jogokkal kapcsolatos tudatosságnövelő kampányokat a társadalom minden szegmensében, de kifejezetten a gyermekekkel foglalkozó szakemberek számára. Az iskolákban is kiemelt jelentősége van a gyermekek jogismerete növelésének, értve ezalatt gyermeki jogi, és állampolgári ismereteiket is, melyek elméleti alapját adhatják a részvételüknek. A gyakorlatban a tagállamoknak támogatniuk kell az intézményi szinten megvalósuló gyermekrésztvételt is, vagyis azt, hogy a gyermekeket ténylegesen bevonják a mindennapi életüket és életterületüket érintő döntéshozatali folyamatokba az adott intézményekben.³⁶

A gyermekintézményekben, azaz gyermek- és lakásotthoni ellátása során – bár természetesen fontos a demokratikus részvétellel kapcsolatos ismeretek átadása – a szocializációs hátrányokkal érkező gyermekek esetében sikeresebb lehet, hogy ha saját közösségükben ismerik meg a részvételiség alapjait és saját gyermeki jogait, ami alapként szolgálhat majd a társadalmi részvételükhöz. A Stratégia azon követelménye, miszerint a tagállamok támogassák az iskolákat³⁷ abban, hogy gyermekek minél hatékonyabban bevonódhassanak saját mindennapi életük alakításába,³⁸ éppen ez okból került a tanulmány alapjául szolgáló, általam elvégzett vizsgálat középpontjába.

Az elvégzett vizsgálat

Az általam végzett vizsgálat egy területre, a részvételre koncentrál, a célja pedig rávilágítani azokra a hazai fejlesztendő elemekre a gyermekvédelmi szakellátás³⁹ és azon belül is a bentlakásos intézmények rendszerében, melyek a vizsgált időszakban hiányosságokkal küzdenek, azonban arra a Stratégia – akár hosszabb távon, de – megoldási lehetőséget nyújthat.

Vizsgálatomban áttekintettem az alapvető jogok biztosának a 2018-tól 2022-ig tartó időszakban kiadott, a gyermekek bentlakásos intézményeit érintő jelentéseit. Arra fókuszáltam,

---

³⁵ Stratégia 5. o.

³⁶ Stratégia 5. o.

³⁷ Érdemes lehet kiterjesztően értelmezni ezt a kört, és ideértetni a gyermek-, illetve lakásotthonokat is, illetve a büntetés-végrehajtási jogszabályok keretein belül a javítóintézetek gyermekrésztvétel tárgyú gyakorlatát is fejleszteni ezen intézkedések mentén. A bentlakásos intézményekben élő gyermekek ugyanis ebben a környezetben gyakorolhatják alapvetően a gyermekrésztvételhez kapcsolódó jogait, ez a környezet jelenti a helyi közösség szintjét.

³⁸ Stratégia 5.o.

³⁹ A Gyvt. rendszerében a szakellátás keretében a családi gondoskodásból kikerülő gyermeknek otthont nyújtó ellátását kell biztosítani, ami többek között a gyermek gondozását, nevelését, lakhatásának biztosítását jelenti. Ez megvalósulhat bentlakásos intézmények különböző formájában (gyermek- vagy lakásotthon), illetve nevelőszülőnél is.

hogy – a biztos vizsgálatának tapasztalatai alapján – miként valósul meg ezen intézményekben a gyermekek részvétele az őket érintő döntésekben. Azaz a szakemberek miként érvényesítik a gyermekek véleményének kikérését, meghallgatását és tiszteletben tartását, illetve hogyan épül be a gyermekek véleménye – akár önkifejezése – a mindennapjaikba és saját környezetükbe?

Figyelemmel azonban arra, hogy a megadott ötéves periódusban több olyan – nem az alapvető jogok biztosja által készített, de – gyermekjogi tárgyú és gyermekrészvételt is érintő jelentés született, így ezeket is áttekintettem.

Fontos hangsúlyozni, hogy bár a társadalmi és politikai folyamatokban való tudatosság és érdemi részvétel ösztönzendő és kiemelt jelentőségű minden gyermek és fiatal számára, a szakellátásban jelenleg inkább az alapokra kell hangsúlyt helyezni, ami a dolgozat témája esetében a helyi közösségeket, az egyes gyermek- vagy lakásotthonokat jelenti. Itt a gyermekek, fiatalok és a körülöttük élő szakemberek közösséget alkotnak, melynek működése akkor lehet igazán gyermekbarát, gyermekközpontú, amennyiben képes biztosítani – a Gyermekjogi Egyezmény 12. cikkének is megfelelően – a gyermek érdemi, tudatos részvételét a közösség mindennapjainak alakításában. Ez ugyanis egyrészt képes felkészíteni a gyermekeket a „külvilágban” rájuk váró kihívásokra, a társadalmi folyamatokban való részvételre, egyidejűleg pedig megtaníthatja nekik saját és mások jogainak – és ezzel véleményének – tiszteletben tartását, valamint azok kereteit. Másrészt azonban az, hogy véleményük figyelembevételével alakítják életük egyes aspektusait, kontrollérzetet is biztosíthat saját életük felett, ami a gyakran igen nehéz élethelyzetből intézménybe kerülő gyermekek, illetve fiatalok számára a biztonság érzését nyújthatja, hozzájárulva ezzel érzelmi fejlődésükhöz is.

A Gyermekjogi Egyezmény 12. cikke⁴⁰ a gyermeki jogok rendszerében, illetve jelen tanulmányban is alapvető jelentőségű. Ahhoz azonban, hogy ez a fajta részvétel az egyes közösségek mindennapi életében is rendszeres gyakorlattá váljon, a gyermeki jogokat alapjaiban és rendszerszinten is ismerő, tisztelő, illetve alkalmazni képes szakemberekre van szükség. Ehhez pedig elengedhetetlen, hogy gyermeki jogi jogtudatosságukat és ezen a területen szakértelmüket minél magasabb szintre emeljék.

A Gyermekjogi Bizottságnak szóló jelentések

A Gyermekjogi Bizottság Magyarország hatodik időszakos jelentéséhez készített kérdései⁴¹ között az Egyezmény 12. cikkről azt kérte a kormánytól, hogy adjon információt a gyermekjogi

---

⁴⁰ 1. Az Egyezményben részes államok az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érdeklő kérdésben szabadon kinyilváníthassa véleményét, a gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni.

2. Ebből a célból nevezetesen lehetőséget kell adni a gyermeknek arra, hogy bármely olyan bírói vagy közigazgatási eljárásban, amelyben érdekelt, közvetlenül vagy képviselője, illetőleg arra alkalmas szerv útján, a hazai jogszabályokban foglalt eljárási szabályoknak megfelelően meghallgassák.

⁴¹ <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPrICAqhKb7yhsnHFwMhaZ6UbKZijXRimgYAKypf81fGEodG357ewGJwAl%2FkuZ3fFRXO7MvUOmamM88wrg6guREV%2BcGIUSPqBSL%2Fu2YBsz35xGvjzGtUArqsr> (letöltve: 2024. július 2.)

képviselők⁴² általános gyermeki jogvédelmi, illetve kifejezetten a gyermek meghallgatásához, véleménye tiszteletben tartásához és annak figyelembevételéhez fűződő joga kapcsán végzett jogvédelmi munkájáról. A kormány válaszában⁴³ a gyermekek – többek között – gyámhatósági eljárásban történő meghallgatásának,⁴⁴ illetve a gyermekjogi képviselők munkájának hatályos jogi keretei felvázolása⁴⁵ mellett kitért az EFOP-2.1.1-16., illetve VEKOP-6.3.1-16. számú, a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság által megvalósított intézménylétesítési-, illetve korszerűsítési pályázatokra is.⁴⁶ Ezek keretében ugyanis az épületek korszerűsítése mellett azok esztétikai szempontú felújítása, festése is megtörtént. A kormány válasza szerint ezek alakításában a gyermekek véleménye is szerepet játszott. A kormány kiemelte, hogy a gyermekjogi képviselők száma a 2019-es válaszadást megelőző jelentéstételi időszakban 30%-al nőtt, jó gyakorlatként pedig említette a „Gyere-K-épbe” gyermekjogi roadshowt, mely a gyermekjogi képviselők munkájára való figyelemfelhívás mellett a gyermeki jogok promotálását is célként határozta meg. A rendezvénysorozattal 2019-ig megközelítőleg 11 ezer gyermeket értek el a különböző helyszíneken.⁴⁷

Az ún. alternatív vagy civil jelentés⁴⁸, ami szintén a Gyermekjogi Bizottság számára készült a jelentéstételi időszokról, az Egyezmény alapvető jelentőségű rendelkezéseivel, így annak 12. cikkével kapcsolatban – többek között – az alábbi ajánlásokat fogalmazta meg. A gyermeki jogokról és a gyermek legfőbb érdekeiről rendszeres képzést szükséges biztosítani a gyermekekkel kapcsolatba kerülő hatóságok képviselőinek, illetve egyéb gyermekvédelmi szakembereknek is. Ez természetesen magába kell, hogy foglalja az igazságszolgáltatás szereplőit, a gyermekeket intézményekben gondozó nevelőket, illetve ideális esetben az iskolai környezetet jelentő pedagógusokat is.⁴⁹ Az alternatív jelentés ajánlása szerint – összhangban az Egyezmény 42. cikkével⁵⁰ – a kormánynak a szakmai tudás fejlesztése mellett a gyermeki jogokkal kapcsolatos társadalmi szemléletformáláshoz is hozzá kell járulnia. Ezért nemzeti stratégia kidolgozása szükséges,⁵¹ ami a gyermeki jogok „promotálása” mellett különös hangsúlyt fektet arra, melyek a gyermek ún. legfőbb vagy legjobb érdekei. Ennek jelentősége abban áll, hogy bár a gyermeki jogok látszólag csupán a gyermekvédelem területén bírnak jelentőséggel, a Gyermekjogi Egyezmény szellemisége, illetve az ún. gyermekjogi szemlélet szerint az élet minden olyan területére ki kell terjednie az Egyezmény rendelkezéseinek, amely gyermekeket akár közvetlenül, akár közvetetten érintik. Az érdemi részvételhez – legyen az akár társadalmi szintű, akár a gyermek részvétele a családi döntésekben – szükséges ugyanis az

---

⁴² Belügyminisztérium Integrált Jogvédelmi Szolgálatánál foglalkoztatott szakember, aki ellátja a gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő gyermek jogainak védelmét, illetve a köznevelés rendszerében is segíti a gyermeki jogok megfelelő érvényesülését.

⁴³<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqhKb7yhsnHFwMhaZ6UbKZijXRimgYD%2BVz05RbYZJWfGPSEAnILWmbpvhncBlkYo478vLjZTD9YBkeaoM3jFfT7q0OtX5QL1YxUH6AxPQsUUydFe4dh> (letöltve: 2024. július 2.)

⁴⁴ Válasz 11. o.

⁴⁵ Ua. 12. o.

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ Uo.

⁴⁸ Gyermekjogi Civil Koalíció: A gyermekjogok helyzete Magyarországon (2014-2019)- Alternatív jelentés az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének hazai végrehajtásáról

⁴⁹ Alternatív jelentés 31. o.

⁵⁰ 42. cikk – A részes államok kötelezik magukat, hogy az Egyezmény elveit és rendelkezéseit hatékony és arra alkalmas eszközökkel a felnőttek és a gyermekek széles körében ismertetik.

⁵¹ Alternatív jelentés 31. o.

Egyezmény azon látásmódja, mely szerint a gyermek – életkorától függetlenül, képességei szerint, azokat azonban segítve – a jogok alanya és azok gyakorlója. Ez pedig annak látszatát keltheti, hogy megkérdőjeleződik akár a szülői, akár más autoritás, kvázi felülbírálják azt azért, hogy a gyermek részt vegyen a döntésben. Ez a megközelítés azonban téves, ahhoz pedig, hogy a gyermekrészvételt és annak jelentőségét ténylegesen érteni, valamint alkalmazni lehessen, megfelelő szaktudás szükséges.

A hatodik időszakos jelentéstételhez kapcsolódóan készült a „*Te hogy látod?*” elnevezésű gyermekjelentés.⁵² Ez 2018. november 20. és 2019. március 31. között 5230 gyermek online kérdőíves megkérdezése, illetve közel 50 hátrányos helyzetű és fogyatékkal élő gyermekkel készült fókuszcsoportos interjú alapján a gyermekek véleményét kérte ki egyes gyermekjogi kérdésekben. A családi döntésekben a gyerekek 41%-a, az iskolában a 10%-uk, míg helyi vagy országos ügyekben mindössze az 5%-uk érezte úgy, hogy mindig figyelembe veszik a véleményét. Érdekes adat az is, miszerint a vélemény tiszteletben tartása a gyermekek biztonságával és elfogadottságérzetükkel is összefüggésben van. Azok a gyermekek ugyanis, akik a környezetükben nem érzik biztonságban vagy elfogadottnak magukat, azok azt is érzik, hogy véleményük valójában nem is számít a környezetüknek.⁵³

Az alapvető jogok biztosának jelentései

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény alapján a biztos tekinthető Magyarországon a legjelentősebb, a gyermekjogokat rendszerszinten monitorozó hazai intézménynek. Ennek megfelelően alapjogi szempontú vizsgálataiban a gyermeki jogok jelentős részét érinti és vizsgálja azok esetleges sérelmeit. Éppen ezért a megjelölt időszakban hazai környezetben ezeket a dokumentumokat ítélem meg a gyermeki jogok szakellátásbeli megvalósulása legpontosabb lenyomataként.

A Ptk., illetve a Gyvt. gyermekrészvételre vonatkozó rendelkezésein, azaz a normatív alapokon túlmenően, a gyermekeket gondozó és nevelő szakemberek egyedi gyakorlata, illetve az intézményes jó gyakorlatok az egyes bentlakásos intézményekben jelennek meg inkább, melyek mindenképpen üdvözlendők.

Ez jelentette egyrészt a gyermekek figyelembevételével kialakított szabadidős foglalkozásokat, amelyeket a gondozók szerveztek, illetve valósítottak meg részükre⁵⁴, illetve a gyermekek saját személyes terének, fizikai környezetének szabad kialakítását is. Ennek körében pozitív példaként említendő az a gyakorlat, mely szerint a folyosókat és szobákat – akár az ezen hiányosságra való felhívást követően, akár saját kezdeményezésre – a gyermekek közreműködésével és az általuk választott színek szerint festették, tapétázták⁵⁵ vagy dekorálták.⁵⁶ A gyerekek szobájukban saját képeikkel, személyes tárgyaikkal díszíthették a

---

⁵² https://gyermekjogiegyezmeny.hu/wp-content/uploads/2020/04/2019_gyerek-jelentés_tehogylatod_magyar_.pdf (letöltve: 2024. július 2.)

⁵³ *Te hogy látod?* jelentés, 6. o.

⁵⁴ AJB-643/2021. 15.o., AJB-1328/2021. 15.o., AJB-18/2020. 27.o.,

⁵⁵ AJB-5293/2021.12.o.

⁵⁶ AJB-276/2019. 4.o., AJB-2518/2020.10.o., AJB-2799/2020. 14.o., AJB-18/2020. 18.o.

falakat és a bútorokat, ezzel is otthonosabbá téve közvetlen lakókörnyezetüket. Az intézményekben az egyébként országosan jellemző gyakorlat, hogy a gyermekek a saját terükben bármilyen személyes jellegű tárgyat, képet elhelyezhetnek, azt saját ízlésükre formálhatják.⁵⁷

A legtöbb intézmény gyakorlata szerint a szezonális dekorációkat a gyermekekkel közösen készítették el kézműves foglalkozásokon,⁵⁸ de bizonyos állandó berendezési tárgyak és dekorációk is a gyermekek keze munkáját dicsérték azokon a helyszíneken, ahol tanulmányok vagy más foglalkozás érdekében tanműhely működött.⁵⁹

A Gyvt. rendelkezései, illetve a rendeleti szintű szabályozás alapján a teljes körű ellátásnak részét képezi a ruházattal való ellátás is. A ruhák kiválasztása során pedig a legtöbb esetben szintén a gyermekek igényeinek megfelelően járnak el az őket nevelő-gondozó szakemberek, vagy akár velük együtt vásárolják meg ruházatukat, a gyermek ízlésének és önkifejezésének megfelelően.⁶⁰

Ritka gyakorlat továbbá, de ahol az elhelyezési körülmények arra lehetőséget biztosítanak, a gyermekek véleményét tiszteletben tartják a szobatársak megválasztásakor, és a barátok egy szobában kerülhetnek, vagy a csoportbeosztás elkészítésekor, módosításakor is kikérik a gyermekek véleményét.⁶¹

A társadalmi szintű részvételt megalapozni hivatott, a Gyvt. 9.§ (1) bekezdés f) pontja szerinti önkormányzás lehetősége, illetve annak gyakorlása – figyelemmel arra, hogy a harmincöt vizsgált jelentésből ezt mindössze egy értékelte részletesen⁶² – még ösztönzésre szorul az intézményekben. Ebben az esetben a gyermekek nagy része nem tudta, ki a saját képviselőjük, vagy mi a gyermekönkormányzat szerepe az intézményben.⁶³ Álláspontom szerint azonban a programok szervezésében való közreműködés kezdetként mindenképpen üdvözlendő.⁶⁴ A részvételhez kapcsolható még az a több helyen bevett gyakorlat, mely szerint a panaszok anonim kezelésére szolgáló panaszláda mellett⁶⁵ egy ún. ötletládát⁶⁶ is kihelyeznek, ekként pedig a gyermekek anonim módon is lehetőséget kaptak véleményük, jobbító ötleteik kifejezésére, ugyanakkor egyes intézményekben még a panaszláda sem volt elérhető.⁶⁷

Ritkább ugyan, de mindenképpen megemlítendő a gyermekbarát nyelvezetű, érthető házirend elérhetősége a gyermekek számára,⁶⁸ illetve a jutalmazási rendszer gyermekekkel

---

⁵⁷ Például: AJB-2799/2020.14.o., AJB-2569/2020. 11.o., AJB-5293/2021. 3.o., AJB-1463/2021., 13.o

⁵⁸ AJB-1463/2021. 13.o.

⁵⁹ AJB-2799/2020. 14. o., AJB-416/2021. 8.o., AJ

⁶⁰ AJB-1748/2022.,15.o., AJB-1463/2021., 13.o., AJB-18/2020. 20.o.

⁶¹ AJB-493/2018., 25.o., AJB-416/2021., 9.o., AJB-18/2020. 32.o.

⁶² AJB-18/2020. 33.o.

⁶³ Ua.

⁶⁴ A hivatkozott jelentésben ugyanis ez volt a gyermekönkormányzat egy fontos feladata.

⁶⁵ AJB-18/2020. 32.o., AJB-2799/2020. 18.o., AJB-2518/2020. 15.o., AJB-5293/2021. 4.o., AJB-4559/2021. 5.o.

⁶⁶ AJB-2518/2020. 15.o., AJB-3868/2021. 4.o.

⁶⁷ AJB-1327/2021.18.o., 1328/2021. 18.o.

⁶⁸ AJB-3868/2021. 4.o.

közös kialakítása.⁶⁹ Ezek a gyakorlatok – álláspontom szerint – már közelítenek a Stratégia szemléletéhez.

A magyar gyermekvédelmi szakellátásban megvalósuló gyermekrésztétel területén azonosított problémák, illetve megoldási lehetőségek

A gyermekrésztételhez kapcsolódóan a több modell is ismert,⁷⁰ melyek mindegyike aktív ösztönző szerepet vár el mind az államtól, mind pedig a gyermekek környezetét jelentő felnőttektől, jelentse ez a kör a szülőket, a pedagógusokat vagy az igazságügyi, gyermekvédelmi szakembereket. E modellek, illetve maga a gyermekrésztétel ideális megvalósulása ugyanakkor a szülők részéről is egyfajta készséget, míg a szakemberek részéről mindenképpen szaktudást igényel. A szülői készségek fejlesztése, illetve az ilyen irányú állami segítség különböző szolgáltatások révén a gyermekjóléti alapellátásban kaphat teret, míg a szakemberek ideális esetben a gyermekvédelemhez kapcsolódó szakirányú- vagy felsőfokú tanulmányok során szerzik meg a gyermekjogi ismereteket. További gyermekjogi tudás átadására a szervezeteken belüli képzések vagy további szakirányú tanulmányok szolgálhatnak, melyek megszervezése állami feladat, figyelemmel arra, hogy az Egyezmény rendelkezéseinek megismertetése, ezen tudás és szellemiség átadása az Egyezményből fakadó kötelezettség is. Annak érdekében azonban, hogy a gyermekek véleményét a szakemberek meghallgassák és azt érdemben figyelembe is vegyék, szemléletbeli változás is szükséges a jogszabályi környezet megteremtése mellett. A szemlélet kiteljesedéséhez pedig az is fontos, hogy a gyermekkel dolgozó, őt nevelő, gondozó személy tisztában legyen a véleménynyilvánításhoz való gyermeki jog jelentőségével és annak a gyermekre, az ő fejlődésére gyakorolt akár hosszú távú pozitív hatásaival, mindehhez pedig a gyermeki jogokat megfelelően ismerő és tisztelő szakemberek szükségesek.

Az általam elvégzett vizsgálat azt mutatja, hogy megtörténik a gyermek- vagy lakásotthonban élő gyermekek alapszintű bevonása az intézményi mindennapokba: programokat választhatnak, maguk alakítják ki fizikai környezetüket, életterüket és az elvi lehetőség biztosított a Gyvt. szerinti önkormányzás, érdekérvényesítés gyakorlására. Ez a megalapozás fontos a későbbi társadalmi részvétel folyamatainak megértése szempontjából, ugyanakkor a demokratikus részvételiség – ami a Gyermekjogi Stratégia célkitűzése – még igencsak „gyerekcipőben” jár a gyermekvédelmi szakellátás intézményeiben.

A gyermekrésztételnek a bentlakásos intézményekben történő „meghonosítása” kétségkívül hosszú folyamat, melyhez a tág jogszabályi keretek adottak, a továbbiakban inkább kapacitásbővítésre, módszertani szintű megalapozásra és a szakemberek gyermekjogi tudásának elmélyítésére kell figyelmet fordítani. E tudás jelentőségét a Stratégia is kiemeli, és a sikeres megvalósítás érdekében hangsúlyozza a szakemberek ilyen irányú oktatását, a tagállamok autonómiájának fenntartása mellett. A Bizottság gyermekrésztétellel kapcsolatos

---

⁶⁹ AJB-1321/2021 14.o.

⁷⁰ Ld. https://www.nonformality.org/wp-content/uploads/2012/11/Participation_Models_20121118.pdf (letöltve:2024. július 2.)

szakértelmet erősítő törekvései a gyermekjóléti és gyermekvédelmi területen kifejezetten üdvözlendők. Mindez kiegészülve a gyermekjogi ismeretek erősítésével olyan szakemberek képzését tenné lehetővé, akik képesek érdemben bevonni a fiatalokat életük aspektusainak helyi és akár társadalmi szintű alakításába is. Állaspontom szerint idehaza a gyermekjogi képviselők szakértelme, valamint tevékenységi köre – gyermekekkel való folyamatos kapcsolattartás és a bentlakásos intézmények látogatása – révén megszerzett szakmai tapasztalatra építve az Integrált Jogvédelmi Szolgálat alkalmas lehet effajta tudás átadására, ehhez azonban jelentős kapacitásbővítésre van szükség.⁷¹

Az Európai Bizottságnak az Európai Parlamenttel és gyermekjogi szervezetekkel közös gyermekrésztvételi platformja és a gyermekek bevonása az uniós döntéshozatali folyamatokba szintén üdvözlendő intézkedés, ami jó gyakorlatként, mintaként szolgálhat a hazai szintű, ilyen irányú törekvésekhez akár a gyermekvédelmi szakellátás keretei között, akár pedig országos, minden gyermeket érintő szinten.

Összegzésként pedig – részben kilépve a gyermekvédelmi szakellátás témakörének keretei közül – ahhoz, hogy a demokratikus folyamatokba érdemben bevonódhassanak a gyermekek, tapasztalatként szükséges a helyi, kis közösségek szintjén történő részvételi „gyakorlat” és kultúra, amit a környezetükben lévő felnőttek ösztönözhetnek, segíthetnek; anélkül természetesen, hogy átvennék a gyermekek érdemi szerepét. Tovább lépve azonban arra is rá kell világítani, hogy a döntéshozatali folyamatok gyermekbaráttá tételéhez és ahhoz, hogy abba ténylegesen – és ne csak külső szemlélőként – bekapcsolódjanak a gyermekek, a politikaformálás és a törvényhozás szakembereinek is gyermekjogi tudást kell szerezniük. Mindehhez pedig társadalmi szintű szemléletváltás szükséges, melynek egyik nagy lépését jelenti a Gyermekjogi Stratégia és a még hatékonyabb uniós szintű gyermeki jogvédelem megszületése.

Felhasznált irodalom

Becker, Jo: The Evolution of the Children’s Rights Movement. In Jonathan Todres, and Shani M. King: *The Oxford Handbook of Children's Rights Law*, Oxford Handbooks (2020, Oxford Academic), DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190097608.001.0001>

Bengt Sandin: The Century of the Child. On the Changed Meaning of Childhood in the Twentieth Century. (1995) Department of Child Studies Linköping University

Clare Mulley: *The Woman Who Saved the Children: A Biography of Eglantyne Jebb, Founder of Save the Children*. Oxford: OneWorld Publications: 2009.

Council of Europe, European Union Agency for Fundamental Rights, *Handbook on European law relating to the rights of the child – 2022 edition*, Publications Office of the European Union, 2022 <https://data.europa.eu/doi/10.2811/610564>

---

⁷¹ Figyelemmel arra, hogy jelenleg összesen 16 gyermekjogi képviselő tevékenykedik a Szolgálatnál, Magyarország egész területére kiterjedően.

Ellen Key: The Century of the Child. New York, (1909), The Knickerbocker Press

Lux Ágnes: Az Európai Unió új gyermekjogi stratégiája. Családi Jog, 2021/4.

***

THE EU STRATEGY ON THE RIGHTS OF THE CHILD AND ITS SIGNIFICANCE IN THE HUNGARIAN CHILS PROTECTION SYSTEM

This study elaborates on the provisions of the EU Strategy on the Rights of the Child that promote the democratic participation of children and young people in the European Union. The framework – made with special attention to the United Nations work on child rights and sustainability – will mark a new chapter in the development of children’s rights and national child protection systems. The study analyses the reports of the Hungarian Commissioner for Fundamental Rights in the 2018-2022 period about children and their living conditions in institutional care, but from the perspective of the Strategy, therefore looking for a chance of improvement in the fragmented institutional practices. The narrowed scope of the study is the participation of children in day-to-day decisions which process could be a foundation for democratic participation.